

Leszek Zembaty

Wartości w popkulturze

Czas trwania: 90 minut (możliwość rozszerzenia o kolejne 45 minut w razie dłuższego zatrzymania się nad niektórymi wątkami w dyskusji)

Poziom edukacyjny: I–III klasa szkoły ponadgimnazjalnej

Przedmiot: etyka

Cele edukacyjne:

- **ogólny:** podjęcie krytycznego namysłu nad niektórymi wartościami przekazywanymi przez wytwory popkultury (samo zjawisko popkultury traktowane jest przez nauczyciela jako środowisko, w którym uczeń się porusza; celem lekcji nie jest refleksja nad zjawiskiem popkultury i jego konfrontacja np. z kulturą wysoką; na zajęciach interesują nas przede wszystkim wartości promowane przez popkulturę)

- **szczegółowe:**

wiedza

- uczeń zna termin *wartość*
- uczeń wie, co jest ogólnie określane mianem popkultury
- uczeń zna różne kategorie wartości
- uczeń dostrzega wartości występujące w przykładowych wytworach popkultury
- uczeń rozpoznaje wieloaspektowość wartości obecnych w wytworach popkultury

umiejętności

- uczeń doskonali umiejętność analizy materiałów źródłowych
- uczeń potrafi analizować różne typy wartości
- uczeń rozwija umiejętność klasyfikowania informacji
- uczeń rozwija umiejętność argumentowania
- uczeń doskonali umiejętność wyszukiwania różnych znaczeń pojęć

postawa

- uczeń podejmuje refleksję nad zróżnicowaniem wartości w popkulturze i wyborem jej wytworów ze względu na wartości, które promują

Metody pracy: wykład, praca z materiałami audiowizualnymi, dyskusja

Pomoce dydaktyczne: czołówki seriali: *Moda na sukces*, *Słoneczny patrol*, *Ekipa z New Jersey*, *Strażnik Teksasu*; zwiastun filmu *300*; fragment programu *Kultura, głupcze*; utwory muzyczne oraz tłumaczenia tekstów: *Pink Floyd – The Happiest Days of Our Lives/Another Brick in the Wall (part II)*, *Depeche Mode – People Are People*

Przebieg lekcji

1. **Czynności organizacyjne** (2 min):
 - nauczyciel wita się z klasą
 - nauczyciel wyjaśnia temat i planowany przebieg lekcji

2. **Wyjaśnienie terminów wartość i popkultura** (3 min):
 - a) nauczyciel podaje kilka propozycji definicji słowa *wartość*
 - to, co cenne dla człowieka
 - to, co godne pożądania
 - to, co stanowi cel ludzkiego działania
 - to, co łączy się z pozytywnymi przeżyciami
 - b) nauczyciel określa zjawisko popkultury (celem jest tutaj nakreślenie obszaru, o jakim będzie mowa w czasie lekcji; nie chodzi o problematyzowanie samego zjawiska)
 - rodzaj kultury powszechnie dostępnej
 - kultura produkowana na masową skalę, dzięki możliwości powielania jej wytworów
 - przekazywana przez mass media
 - lubiana przez większość, modna
 - oferuje coś dla każdego
 - przekazywana w takich wytworach jak: muzyka, filmy, seriale, programy rozrywkowe, książki, gry komputerowe, moda, reklamy.

3. **Dyskusja dotycząca wartości przekazywanych przez popkulturę** (80 min)

W tej części nauczyciel korzysta z materiałów audiowizualnych (fragmenty seriali, zwiastun filmu, fragment programu telewizyjnego, utwory muzyczne). Uczniowie oglądają fragmenty materiałów, wskazują na określone wartości, które – ich zdaniem – promowane są przez dany materiał. Praca uczniów dokonuje się w atmosferze dyskusji, która w efekcie doprowadzić ma do klasyfikacji wymienionych wartości i omówienia ich znaczenia. Zanim nauczyciel włączy pierwszy materiał, rysuje na tablicy tabelę, która, po odtworzeniu materiałów, ma być systematycznie uzupełniana o rodzaje wartości (lewa strona tabeli) oraz ich poszczególne komponenty (prawa strona tabeli):

Wolność (warunek możliwości wyboru drogi życiowej i hierarchii wartości)

Materialne/ekonomiczne	pieniądze, praca, sukces
Witalne	zdrowie, atrakcyjny/młody wygląd, dobre samopoczucie
Hedonistyczne	zabawa, wygoda, konsumpcja, przyjemność cielesna
Społeczne	sprawiedliwość, męstwo/odwaga, tolerancja

- a) wartości materialne/ekonomiczne (10 min):
- nauczyciel prosi uczniów, aby obejrżeli materiał i wyłowili z niego najbardziej rzucające się w oczy cechy; następnie nauczyciel włącza czołówkę serialu *Moda na sukces*
 - uczniowie oglądają materiał
 - nauczyciel zadaje pytania, na które uczniowie starają się udzielić odpowiedzi:
 - Czym charakteryzują się występujące w materiale postaci?
 - O czym może być serial rozpoczynający się w ten sposób i noszący taki tytuł?
 - Jakie wartości możemy dostrzec w materiale? [**materialne/ekonomiczne: pieniądze, praca, sukces**]
 - Jakie są wady i zalety poświęcania dużej ilości czasu na pracę?
 - Co w dzisiejszych czasach jest wyznacznikiem sukcesu?
 - Czy promowanie wartości materialnych/ekonomicznych może się wiązać z negacją innych ważnych wartości (np. pogardzanie ludźmi ubogimi – negowanie wartości godności ludzkiej)?
- b) wartości witalne (10 min) – przebieg tej i kolejnych części związanych z omawianiem poszczególnych grup wartości będzie podobny do poprzedniej części:
- pytania do uczniów odnośnie do czołówki serialu *Słoneczny patrol*:
 - Czym charakteryzują się występujące w materiale postaci?
 - Jakie wartości cenią? [**witalne: zdrowie, atrakcyjny/młody wygląd, dobre samopoczucie**]
 - Po co ludzie dbają o wygląd?
 - Jakie są zalety promowania zdrowego trybu życia?
 - Co, oprócz atrakcyjnego wyglądu, promują dzisiejsze teledyski?
 - Czy wygląd zewnętrzny jest dobrym środkiem wyrażania swojej osobowości?
 - Jaki wpływ na ocenę innych ludzi może mieć promowanie wartości witalnych?
 - Czy nadmierne cenie/promowanie wartości witalnych może przyczynić się do pogardzania ludźmi starszymi, niepełnosprawnymi, otyłymi?
- c) wartości hedonistyczne (10 min):
- pytania do uczniów odnośnie do czołówki serialu *Ekipa z New Jersey*:
 - Jakie wartości są ważne dla postaci występujących w materiale? [**hedonistyczne: zabawa, wygoda, konsumpcja, przyjemność cielesna**]
 - Czemu służą programy rozrywkowe? Jaki jest ich cel?
 - Czy życie pozbawione obowiązków, skupione na zabawie i przyjemnościach jest życiem idealnym? Czego w nim brakuje?
 - Czy życie nastawione na konsumpcję (wydawanie pieniędzy na coraz to nowsze przedmioty mające ułatwić życie, na nowe, modne ubrania i ga-

dżety, różnego rodzaju usługi i rozrywkę) jest przepisem na szczęście? Czego może nas pozbawiać?

- Jakie mogą być konsekwencje nadmiernego cenięcia wartości witalnych? (Czy chcielibyście mieć rodziców/partnerów życiowych, którzy przede wszystkim ceniliby wartości hedonistyczne?)

d) wartości moralne (25 min):

- pytania do uczniów odnośnie do czołówki serialu *Strażnik Teksasu*:
 - Kim jest główny bohater?
 - Przeciw jakim zjawiskom występuje bohater?
 - Jakiej wartości głównie strzeże policjant? [**sprawiedliwości**]
 - Jaki aspekt sprawiedliwości jest przedstawiany w serialu? Do czego ogranicza się sprawiedliwość? Jak zdefiniować sprawiedliwość patrząc tylko na fragment serialu? [**przestrzeganie prawa**]
 - Czy sprawiedliwość polega tylko na przestrzeganiu prawa? Jak ogólnie zdefiniować sprawiedliwość? [św. Tomasz – etyka katolicka: **trwała dyspozycja (wola) do oddawania każdemu tego, co mu się należy (szacunek i pomoc dla rodziców, podatki dla państwa, cześć oddana Bogu w modlitwie)**]
 - Jakie mogą być inne rodzaje sprawiedliwości? [**społeczna: dawanie każdemu tego, na co przez swoją pracę zasłużył (każdemu to samo, każdemu według zasług, każdemu według potrzeb, każdemu według pozycji społecznej)**]
 - Co może decydować o tym, że czyjeś postępowanie jest sprawiedliwe?
 - Czy są sytuacje, w których warto postąpić niesprawiedliwie w celu ochrony innych wartości?
- pytania do uczniów odnośnie do zwiastuna filmu *300*:
 - Jakimi cechami wykazywali się Spartanie w przedstawionym fragmencie?
 - Jak inaczej nazywamy człowieka, który nie boi się stawić czoło niebezpieczeństwu? [**odważny/mężny**]
 - Czy odwaga/męstwo dotyczy tylko sytuacji konfliktowej, w której z kimś walczymy?
 - Czy w dzisiejszych czasach jest miejsce na męstwo? Czym się ono charakteryzuje?
 - Jakie mogą być inne wyrazy odwagi/męstwa? [**odwaga cywilna**]
 - Czy człowiek odważny może stać się godny podziwu tylko przez swoją odwagę?
 - Czy nadmierny kult odwagi może stanowić zagrożenie dla innych wartości?
- pytania do uczniów odnośnie do utworu muzycznego Depeche Mode – *People Are People*:
 - Czego nie rozumie autor tekstu piosenki?

- Czego chciałby autor tekstu? O jakiej wartości/postawie jest mowa w piosence? [**tolerancja**]
 - Czym dokładnie jest tolerancja?
 - Czy tolerancja jest tym samym co akceptacja? [**odwołanie do łacińskich źródłosłów – w celu wykazania różnic (tolerare – cierpliwe wytrzymywanie/przyjmowanie)**]
 - Czy można tolerować nietolerancję? [**Jeśli ktoś obraża homoseksualistów, to często jest obrażany w mediach (określany jako homofob). Jest więc to brak tolerancji dla nietolerancji.**]
 - Czy można akceptować brak tolerancji? Np. gdy ktoś posuwa się do słownej bądź fizycznej agresji wobec odmiennej kultury, poglądów, stylu życia? Czy przyzwolenie na taką agresję jest dopuszczalne?
- e) wolność (20 min):
- pytania do uczniów odnośnie do fragmentu programu *Kultura, głupcze*:
 - Czego dotyczy medialny szum wywołany sprawą Pussy Riot? [**17 sierpnia 2012 r. sędzia Marina Syrowa (reprezentująca Chamowiecki Sąd Rejonowy w Moskwie) uznała je za winne chuliganstwa motywowanego nienawiścią religijną. Zostały skazane na dwa lata pozbawienia wolności.**]
 - O co upominają się gwiazdy popkultury takie jak Sting czy Madonna?
 - Czy człowiek może być w pełni wolny i niezależny od wszystkiego? [**uwarunkowania biologiczne, fizyczne, ograniczenie prawne**]
 - Czy żyjąc w społeczeństwie powinniśmy godzić się na częściowe ograniczenie naszej wolności dla dobra wspólnoty?
 - Czy możliwość robienia i mówienia wszystkiego, co tylko chcemy, to stan pożądany? [**utrata szacunku dla odmiennych sposobów bycia, poglądów, zachowań; szkodenie innym dla własnych korzyści; brak empatii i wrażliwości na cierpienie**]
 - pytania do uczniów odnośnie do utworu muzycznego Pink Floyd – *The Happiest Days of Our Lives/Another Brick in the Wall* (part II):
 - Przeciwno czemu wymierzony jest ten utwór?
 - Czy w szkole, w której panują surowe rygory, jest miejsce na indywidualność i wybór?
 - Kim jest człowiek w państwach, w których jednostka jest całkowicie podporządkowana ogółowi?
 - Dlaczego wolność została umieszczona na szczycie tabeli i nie została przyporządkowana do którejś z grup wartości? [**wolność jako niezbędny warunek możliwości obcowania z różnorodnymi wartościami i dziełami kultury, które są nośnikami wartości**]

-
4. **Podsumowanie lekcji** (10 min):
- a) nauczyciel wskazuje na uzupełnioną tabelę i krótko podsumowuje, co zostało ustalone w toku lekcji, jednocześnie dodając, że tabela nie jest kompletna z racji tego, że wartości przekazywanych przez popkulturę jest znacznie więcej
 - b) nauczyciel pyta uczniów, czy popkultura jest lepszym przekąźnikiem wartości niż kultura wysoka, a także prosi o uargumentowanie ich opinii
 - c) uczniowie odpowiadają
 - d) nauczyciel pyta, czy wielość „płytkich” wytworów popkultury stanowi poważne zagrożenie dla intelektualnego i moralnego rozwoju młodzieży
 - e) uczniowie odpowiadają
 - f) nauczyciel pyta uczniów, czy wybór wytworów popkultury powinien zależeć od wartości, jakie przekazuje, czy raczej od tego, w jakim stopniu daje nam przyjemność, wypoczynek, rozrywkę
 - g) uczniowie odpowiadają.
5. Nauczyciel zadaje **pracę domową**: wybrać jeden wytwór popkultury i krótko opowiedzieć w czasie następnej lekcji, jaką wartość bądź wartości przekazuje i dlaczego są one ważne (wartości mogą być inne niż te wymienione na lekcji).